

Kristne fyrsteskjaldes syn på samfundet

Rikke Malmros
(Aarhus)

Den norrøne fyrstedigtning er som genre selve herskerideologiens medium. Den udtrykker den officielle sandhed og (om man vil) den officielle løgn i det sene vikingesamfund.

De hedenske fyrsteskjalde før år 1000 foretrækker lange sætninger med langtudspundne kæder af genitiver, der hentyder til en rigdom af hedenske myter om guder og helte. Det hedenske samfund betragtes som en hær, hvis leder er herskeren. Øverst i samfundspyramiden kan man for eksempel se den danske konge, Harald Blåtand, under ham Håkon Jarl i Vestnorge, og under Håkon 'et seksten jarlers land' (*Vellekla* 37). Samfundet består af *herr* eller *folk*, hæren, der har et land. Land og folk har deres hersker, ligesom som han har dem. Herskeren forbinder folket med guderne, leder kulten, skaffer frugtbarhed og beskytter landet imod menneskelige fjender (Malmros 1999).

År 1000 bliver skjaldene og deres opdragsgivere kristne. De fortsætter den verdslige del af fyrstedigtningens ideologi. Men kristendommen har dybtgående indflydelse på skjaldenes teknik, idet de næsten ophører med at hentyde til hedenske myter og derved vinder plads i deres vers til at behandle konkrete forhold, som dateringer efter den kristne kalender, navne på slagpladser, omtale af samfundets stormænd og menige krigere eller beskrivelser af skibe og flåder. Idealet for flåder er, at de skal bevæge sig i hurtige, brede formationer, hvor kongeskibet skal ligge forrest og i midten. Dette ideal kan kun opnås, hvis alle skibe er bygget ens, og kongeskibet er langt, smalt, let og smidigt som flådens øvrige skibe. Idealet er markant forskelligt fra sagaernes prosatekst, hvor et kongeskib som Ormen den Lange beskrives som et højbordet, tungt og langsomt 'storskib', sådan som det er idealet for kongeskibe i samtidssagaerne (Malmros 1985). Denne forskel mellem idealer i vers og prosa beviser, at skjaldedigtningen ikke er blevet tillempt det trettende århundredes nautiske idealer.

Den kristne Gud fremstilles som konge over himmelen, verden eller munkene og som beskytter af fremmede, kristne lande. Om Knud den Store siges det, at 'Knud værger sit land som Grækenlands beskytter himmerige' (*Þórarinn loftunga* 1), og 'Knud værger sit land som Altets Herre den herlige himmel' (*Hallvarðr háreksblei* 8). Og Magnus den Godes flådeopbud 'forekommer mændene ganske, som om det var engla fylki himna þengils, der samlet svævede hen over bølgerne' (*Arnórr Þórðarson jarlaskáld* 2,18). Den, der sviger sin konge, kommer i helvede (*Sigvatr Þórðarson* 13,16-17 og 13,25).

Kongen er ven med stormændene. Stormænd, der betegnes som *vinir hilmis* er norske bønders ledere i søkrig (*Þórleikr fagri* 9), og seks danske jarler deltager på Sven Estridsøns side i søslaget ved Nissan (*Steinn Herðisarson* 1,3). Stormænd, jarler, herser og lendermænd benævnes ofte efter deres forfædre, som også var jarler.

Som eksempel kan tages Erling Skjalgsøn (*Sigvatr Þórðarson* 7,1-10): Erling styrede Jæren og Rogaland, der før år 1000 var grænselandet mellem Vestnorge og de gamle danske besiddelser i Viken. Som *hersir* havde Erling her hævdet en uafhængig

stilling mellem Håkon Jarl og Harald Blåtand, men blev politisk 'ven' med Ladejarlerne efter slaget i Hjørungavåg 986, hvor en dansk flåde tabte (*Þórðr Kolbeinsson* 3,6). Mænd på hans niveau kaldes *jarlar* i det store digt til Håkon jarl, *Vellekla* (*Vellekla* 37). Sigvat Tordsøn kalder Erling *snarr lætrauðr sonr Skjalgs* (*Sigvatr* 7,3) og tillige *geðstirðr hefni* *Skjalgs* (*Sigvatr* 7,4). Sigvat fortæller, at Erling senere gik i forbund med Håkon Jarls fjende, Olaf Trygvesson og blev gift med hans søster (*Sigvatr* 7,9 NN § 644). Efter endnu et par skift i herredømmet over Norge gjorde Olaf Haraldsøn Erling til sin *lendr maðr* (*Sigvatr* 7,10). En mand af god fødsel stod i første række til at træde i de skiftende herskeres tjeneste. Til stadighed var Erling *vörðr Hørða foldar*, han *geymði jarðar, né lamðisk landvörn* (*Sigvatr* 7,5), og han *réð Jaðri* (*Sigvatr* 7,8). Disse udtryk kan alle bruges om konger. Da Olaf Haraldsøn mener sig svigtet af Erling, kan han ikke blot meddele sin *lendr maðr*, at han er afskediget, men må dræbe ham i åbent søslag (*Sigvatr* 7,1-10). Det synes ikke at have gjort forskel på Erling Skjalgsøns faktiske stilling i Hordeland, om han lod sig kalde *jarl*, *hersir* eller *lendr maðr*.

Skjaldedigtningen viser, at mænd af god fødsel kunne regne med at stå i første række, når kongerne valgte lokale repræsentanter. Disse mænd stammede ned fra det sene høvdingedømmes høvdinger og den tidlige stats embedsindehavere. De stod så stærkt i samfundet, at mange af dem ikke var til at komme uden om i det politiske liv. I skjaldenes samfund optræder således en egentlig fødselsadel, mænd, der havde et medfødt krav på at komme i ærefuld og indbringende kongelig tjeneste.

Derimod gik det ilde, da Knud den Store søgte at indsætte sin egen søn, Sven og hans angelsaksiske moder, Alfiva i Norge (1030-35). Sigvat Tordsøn fortæller, at i deres tid var der dårlige afgrøder (*Sigvatr* 13,28). Men vi ville snarere mene, at barnet og hans moder ikke kunne vinde fodfæste i det Norge, hvortil de kom som ubudne fremmede, uden politiske forbindelser. Lokale stormænd kunne nok vise sig utro som Erling Skjalgsøn, men for en sejrende konge var der ikke altid gode alternativer til at bruge dem. Den, der opkastede sig til 'overherre', havde mange hensyn at tage, når han skulle udpege sine lokale repræsentanter. Herpå beror meget af det, man plejer at kalde 'centralmagtens svaghed' i den sene vikingetid.

Den, der besad den centrale magt som konge, kunne være personligt svag, men kongedømmet var ikke desto mindre en anerkendt institution, hvis legitimering blev fremmet af fyrstedigtningen. Militær tjeneste i lokalt landeværn, i forsvar af kongens person og i angreb under hans ledelse anser fyrsteskjaldene for stormændenes helt centrale funktion.

I modsætning til det tiende århundredes fyrstedigtning giver det elvte århundredes skjalde meget ordrige omtaler af det jævne folk. I Tord Kolbensøns Eriksdrapa fra 1014 bruges ordet *búendr* for første gang i omtalen af slaget i Hjørungavåg (*Þórðr Kolbeinsson* 3,1). I Sigvats *Nesjavísur* fra 1016 berettes det for første gang, at *búendr* kæmper til søs (*Sigvatr* 2,7). Slaget ved Stiklestad 29. juli 1030 beskrives kort i nogle strofer af Harald Hårderåde, der selv deltog i slaget. Han kalder sine modstandere for *búþegnar* og *Þrændir* (*Haraldr harðráði* 2-3). I sin store arvedrapa over Olaf den Hellige kalder Sigvat de samme trønderske bønder for *þegnar*, *Þrændir*, *Þrænzkir vírðar*, *rekkir*, *Innþrændir*, *hermenn* og *búandmenn* (*Sigvatr* 12,9-20), og deres hær kalder han *drótt*, *pld*, *herr* og *þjóð*

(*Sigvatr* 12,14-20).

Den væsentligste beskrivelse af Norges *búendr* får vi i *Sigvats Bersoglivisur* 1038 (*Sigvatr Þórðarson* 11,1-18). Dette digt er den ældste politiske tale, vi har bevaret fra Norden. Ud fra digtet fremgår det, at den unge Magnus den Gode har indført en streng retspraksis, der er ved at provokere bønderne til optør. *Sigvat* omtaler bøndernes sag således, at han kan få kongen til at gå på forlig. *Sigvat* har været i Rom og har lært sig fine fremmedord undervejs. Nogle personer, *Sigvat* kalder *greifar konungs* (uden at vi ved, hvad de ville hedde på norrøn prosa), lader affatte overilede domme og tilegner sig *óðal þegna*, i samme strofe kaldet *fpðurleifð seggja*; den, som på denne måde tvinges til at udlevere sin arv, regner det som *rán* (*Sigvatr* 11,14). Kongen lader også sine folk nedhugge *bú hjáldrægna þegna* (*Sigvatr* 11,11). Folket, *herr, landfolk, landherr* eller *þjóð* er forbitret; de kaldes også *rekkar þinir*, dine mænd, der er lede ved kongens *rán* (*Sigvatr* 11,4-11). 'Det er en truende fare, at alle *hárir menn*, som jeg hører, tænker sig at gå imod kongen; ... Det er meget farligt, når *þingmenn* bøjer hovedet og stikker næsen ned i kappen; *þegnar* er blevet tavse' (*Sigvatr* 11,12). Og senere siger *Sigvat* 'hånden skal man forkorte med måde ... og hør, kriger, på, hvad *búmenn* ønsker'; de taler nemlig om, at kongen tilegner sig *óðal þegna* (*Sigvatr* 11,13-14). Mændene, *firar* elskede de love, som blev givet af Håkon den Gode (død 961); *þjóð* har siden holdt fast ved dem; *búendr* er træge til at give afkald på, hvad de husker (*Sigvatr* 11,4 Msk 8). Olaf Trygvesson og Olaf Haraldson gav også gode love, som beskyttede *eignir lofða*; 'karlmenn og *sua jarlar* valgte rigtigt [da de valgte dem til konge], og *lýðir* tog imod deres fuldt retfærdige love' (*Sigvatr* 11,5). *Sigvat* bringer de første henvisninger til givelsen af love i nordisk historie. *Búendr, landherr, menn* siger, at Magnus lovede dem andre love, da de valgte ham, end dem, der nu er ved at blive indført (*Sigvatr* 11,8). Bønderne vil gøre væbnet opstand for at forhindre, at hans nye praksis bliver varig lov, og deres sag støttes af *Sigvat*: 'Lad *aumaðr sem sæll* nyde godt af dine love, *sinjór Nóregs*, ... og hold dine ord!' (*Sigvatr* 11,15). I det elvte århundredes Norge eksisterede der således en indenlandsk tradition om kongelig lovgivning, der ikke var sagnagtig.

Engang drog Harald Hårderåde på tre års straffeekspeditioner mod bønderne i Oplandene. Arnor Jarleskjald kalder de forfulgte for *Heinir, Raumar og Upplendingar*, for *þjóð* og for *gslgar aldir*. 'Ilden bragte dem til ro', siger han, og 'til kongens fjender blev der skaffet en galge' (*Arnórr Þórðarson jarlaskáld* 6,7-8). Tjodolf Arnorsøn priser Haralds oplandstogt med uafkortet grusomhed, for 'de trættelystne *landkarlar* tillod ikke kongen at overholde loven i landet'. Men så lærer kongen dem 'at få hærgede marker'. Den høje flamme bragte *arma búendr* til mådehold. Flammerne afsagde deres tvingende dom, *lýðir* bad om liv (*Þjóðolfr Arnórson* 3,19-21). I Snorres Edda hedder det om Harald, at han revser sine overmodige *þegnar*, at kongens mænd, *rekkar hilmis* får løn som forskyldt, og at de, der har modtaget sværd, *hljótendr sverds* selv binder sig med byrder efter Haralds afgørelse (*Þjóðolfr Arnórsson* 3,24).

Bondekrigen er en politisk institution i det elvte århundredes Norden. I sidste instans afgør den, hvilke rettigheder kongen og folket har over for hinanden, hvilke indtægter kongen og hans repræsentanter kan inddrive fra bønderne, hvilke grænser der sættes for kongens lovgivning og for hans stormænds retsudøvelse. Men konflikter kan

ikke forhindre, at bønderne er kongens mænd, hans *þegnar*.

Mens de verdslige love omtales af Sigvat allerede før 1040, er det først i 1104 at Markus Skeggesøn fortæller om den danske konge Erik Ejegod, at 'sejrens besidder forstod i høj grad at holde *løg gods*', kirkeretten (*Markús Skeggjason* 1,8).

Ledingsflåden, *leiðangr* nævnes i to digte som opbudt af Ladejarlerne til forsvar af Vestnorge i slaget i Hjørungavåg 986. Den samtidige hedenske skjald, Tind Halkelsøn kvæder: *leiðangr hrauð Dana skeiðar* (*Tindr Hallkelsson* 1,9 NN § 436). Og den kristne Tord Kolbensøn siger senere: *leiðangr rendi langt með landi* (*Þórðr Kolbeinsson* 3,4). Ledingen omtales tre gange under Harald Hårderåde både til angreb og forsvar: Bolverk Arnorsøn siger til kongen: 'Næste år udbød du *leiðangr* fra det smukke land' (*Bólverkr Arnórsson* 8). I sit store digt *Sexsteffa* siger Tjodolf Arnorsøn om Harald Hårderåde, da han drager til søslaget ved Nissan 1062 på sit nye halvferds-årers skib, at 'kongen lod sin drage svæve fyr midju *leiðangrs brjósti*; þat vas liðs oddr' (*Þjóðólfr Arnórsson* 3,12). Kongen ses endnu engang som leder af ledingsflåden, der tillige kaldes *lið*.

Blandt Tjodolf Arnorsøns *lausavisur* har Finnur Jónsson anbragt en suite på syv strofer om kongens forberedelser til slaget ved Nissan, som Russell Poole mener er en del af digtet *Sexsteffa*, skønt de står i præsens (*Þjóðólfr* 4,18-24, Poole 212, 230-31). Her træffer vi denne strofe (*Þjóðólfr* 4,22 NN § 873, § 1911 C anm):

De glatte *snekkju stafnar* har læ under skovene;
Leiðangrs vlsi omgiver landet med hærskibenes stavne;
almennigr ligger i enhver vig i skærene;
hábrynjaðar skeiðar må lade hver landtunge yde sig ly.

Her prises Harald som ledings konge, der *læsir lónd*, omgiver sit land med flåden, *almennigr*. Ordet *almennigr*, 'hvad der er alle mænds ret og pligt' træffes desværre kun dette ene sted i det elvte århundredes fyrstedigtning. Desværre, fordi historikeren Niels Lund har rejst tvivl om strofens gyldighed som historisk kilde. (Herom senere).

I Tjodolfs sidste strofe fra denne suite af vers berettes det, at kongen holder et *þing* ved *landamæri*; her holder man krigsråd og bestemmer at møde Sven Estridsøn i kamp (*Þjóðólfr* 4,24). Da Magnus Barfod kort før 1100 vinder sig Norge i borgerkrig, holder han et *húsping* på kysten (*Gísl Illugason* 1,4). Da Magnus senere har været på plyndringstogt i den Irske Sø, får hans mænd tilstået *heimfór* af *høfuðsmaðr* (*Gísl Illugason* 1,14). Kongen er øverste krigsherre, han opbyder *leiðangr*, fører den under dens færd og giver den hjemlov; men han kan godt holde krigsråd og lytte til sine mænd.

I hær og flåde kæmper indbyggerne fra de mange lande og landsdele under kongens ledelse: Trøndernes hær, *gengi Þrænska drengja* deltog, men med mindre hæder i Olaf Trygvesøns sidste kamp år 1000 (*Hallfrøðr Óttarsson vandræðaskáld* 3,3). I samme slag fulgtes hans modstander Erik Jarl af svenske og danske mænd (*Halldórr ókristni* 4). Knud den Store fulgtes til England af flugtsky *Jótar* og af *lið Skönunga* (*Óttarr svartí* 3,2). Magnus den Gode fulgtes af bueskydende *Þrændir* (*Þjóðólfr Arnórsson* 1,10). Og i Danmark førte *Nórðmenn* Magnus's mærker raskt frem (*Þjóðólfr Arnórsson* 4,4). *Lið Þrænda* skulle møde Sven Estridsøn på havet (*Þórleikr fagri* 2). I slaget ved Nissan værgede *Nórðmenn* Harald Hårderåde godt (*Steinn Herðissarson* 1,5). Et slet ikke så lille *lið allra Dana* fulgte Sven Estridsøn til et fredsmøde ved Gøtaelven (*Halli stirði* 2).

'Mænd fra de to lovområder' og *Rygir* fulgte Magnus Barfod i hans kamp for at blive konge (*Gísl Illugason* 1,2).

De menige i søslaget ved *Nesjar* 1016 benævnes *búendr* (*Sigvatr Þórðarson* 2,7). Engang omtales en mindre norsk flådeafdeling, hvis officerer er *vinir hilmis* og dens menige *snarráðir búendr* (*Þórleikr fagri* 9). I slaget ved Nissan 1062 kommer Harald Hårderåde med sin *leiðangr* (*Þjóðólfr Arnórsson* 3,12). Hans modstander, Sven Estridsøns flåde har intet særligt navn, men i den kæmper seks danske *jarlar* (*Þjóðólfr Arnórsson* 3,17). I 1064 mødes flåderne fra Norge og Danmark ved Gøtaelven for at stifte fred. Skjalden er så glad for kamp, at han må forsikre sine tilhørere om, at det ikke er af mangel på mod hos konger eller menigmand, at freden stiftes. Sven Estridsøn kommer da med et stort *lið allra Dana*, og bønderne på begge sider, *búendr hvartveggja*, der også kaldes *seggir* og *þegnar*, er lige så parate til at kæmpe som kongerne selv (*Halli stírði* 2-4).

Som man ser, bruger fyrsteskjaldene mange ord for tapre mænd, når de skal karakterisere folkets menige medlemmer. Især kalder de dem for *búendr* og *þegnar*. I overensstemmelse med Finnur Jónssons og Fritzners ordbøger oversætter jeg disse ord ved 'bønder'. Den danske historiker Niels Lund, der især har beskæftiget sig med angelsaksiske forhold, har rejst spørgsmålet om, hvem disse *búendr* mon kan være, når de også kaldes *þegnar*. Niels Lund gør opmærksom på, at der i det angelsaksiske England var en type lavadelsmand, der kunne kaldes *þegen* eller *þane*. Denne stod under stormændene, *ealdormen* og over den egentlige agerdyrker, *ceorl*. Niels Lund hævder, at fyrsteskjaldenes *búandi/þegn* også må være en slags lavadelsmand og ikke er nogen almindelig agerdyrker, og at ordet derfor ikke bør oversættes ved det moderne danske 'bonde'. Da glosen *almennigr* kun optræder den ene gang hos Tjodolf Arnorsøn, anser Niels Lund den for utilstrækkelig at bygge på.

Hvad mener Saga-Conferencens filologiske eksperter i de norrøne og angelsaksiske sprog? Overspringer fyrsteskjaldene virkelig en talrig klasse af agerdykere, der ikke bærer våben, svarende til den angelsaksiske *ceorl*? Giver fyrstedigtningens samfundsbeskrivelse et så ensidigt billede af det norske samfund, at det er forfejlet?

NB: Som historiker uden tilstrækkelige filologiske kundskaber har jeg brugt følgende fremgangsmåde, overalt hvor jeg har studeret skjaldedigtningen: Jeg er gået ud fra Finnur Jónssons oversættelser i hans B-række. (Jeg henviser til stroferne ved skjaldenes navn og nummerering dér). Derefter har jeg konsulteret Ernst Albin Kocks *Notationes Norroenae* (citeret som NN + §§) og de yngste moderne oversættelser af hver enkelt strofe. Det vil i nærværende arbejde sige Kari Ellen Gades nummererede oversættelser og kommentarer i hendes og Theodore M. Anderssons oversættelse af *Morkinskinna* (citeret som Msk + nummer). Til NN og Msk er kun henvist, hvor de afviger fra Finnur Jónsson.

Liste over citerede fyrstedigte

NIS A NIS B

- 337 310 *Arnórr Þórðarson jarlaskáld* 2,18 (*Hrynhenda, Magnúsdrápa*)
 350-51 323 *Arnórr Þórðarson jarlaskáld* 6,7-8 (*Erfidrápa om Harald Hårdråde*)1067
 386-87 356 *Bólverkr Arnórsson* 8 (*Drape om Harald Hårdråde*)
 440-42 409-13 *Gísl Illugason* 1,4-13 (*Erfikvæði um Magnús berfœtt*) 1104
 203 194 *Halldórr ókristni* 4 (*Eiríksflokkur*) 1010
 159 150 *Hallfrøðr Óttarson vandræðaskáld* 3,3 (*Óláfsdrápa, erfidrápa*) 1001
 401-02 370-71 *Halli stírdi* 2-4 (*Flokkur*) 1064
 318 294 *Hallvarðr Háreksblei* 8 (*Knútsdrápa*)
 356-57 328 *Haraldr Sigurðarson harðráði* 2-3 (*Lausavísur*) 1030,1040?
 446 415 *Markús Skeggjason* 1,8 (*Eiríksdrápa*) 1104
 296 273 *Óttarr svart* 3,2 (*Knútsdrápa*) 1026
 230 218 *Sigvatr Þórðarson* 2,7 (*Nesjavísur*) 1016
 244-47 228-31 *Sigvatr Þórðarson* 7,1-10 (*Flokkur om Erlingr Skjalgsson*) 1028-29
 251-56 234-39 *Sigvatr Þórðarson* 11,1-18 (*Bersöglivísur*)1038
 260-62 241-43 *Sigvatr Þórðarson* 12,9-20 (*Erfidrápa Óláfs helga*) 1040
 270-74 250-53 *Sigvatr Þórðarson* 13,16-28 (*Lausavísur*) 1027, 1035?
 408 377 *Steinn Herðisarson* 1,3-5 (*Nizarvísur*) 1062
 147 138 *Tindr Hallkelsson* 1,9 (*Drape om Hákon jarl*) 987
 131 124 *Vellekla* 37 (*Einarr Helgason skálaglamm*) 986
 363 334 *Þjóðolfr Arnórsson* 1,10 (*Magnúsflokkur*) 1045
 371-75 342-46 *Þjóðolfr Arnórsson* 3,12-24 (*Sexsteffa*) 1065
 378-82 347-52 *Þjóðolfr Arnórsson* 4,4, 4,18-24 (*Lausavísur*) 1044, 1062
 322 298 *Þórarinn loftunga* 1 (*Höfuðlausn*) 1026
 213-15 203-04 *Þórór Kólbeinsson* 3,1-6 (*Eiríksdrápa*) 1014
 397-99 365-67 *Þórleikr fagri* 2-9 (*Flokkur om Sven Ulfsson*) 1051

- Fritzner, Johan, *Ordbog over Det gamle norske Sprog*. Bd. I-IV. 4. udgave. Oslo: Møller, 1973.
- Lexicon Poeticum antiquæ linguæ septentrionalis. Ordbog over det norsk-Islandske skjaldesprog* ved Finnur Jónsson. København: Lyngé, 1931.
- Lund, Niels, 'Leding, skjaldekvad og bønder', (*Dansk Historisk Tidsskrift* 106 (2006).
- Malmros, Rikke, 1985, 'Leding og Skjaldekvad. Det elvte århundredes nordiske krigsflåder, deres teknologi og organisation og deres placering i samfundet, belyst gennem den samtidige fyrstedigtning', *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* (1985), 89-139.
- Malmros, Rikke, 1999, 'Den hedenske fyrstedigtningens samfundssyn', (*Dansk Historisk Tidsskrift* 99 (1999), 337-75.
- Malmros, Rikke, 2005, 'Kongemagt og leding i Norge og Danmark omkring 1100 belyst ud fra den tidlige kristne fyrstedigtning', (*Dansk Historisk Tidsskrift* 105 (2005), 321-80.
- Malmros, Rikke, 2006, 'Fyrstedigtningens kildeværdi. En diskussion med Niels Lund', (*Dansk Historisk Tidsskrift* 106 (2006).
- Msk.: *Morkinskinna. The Earliest Icelandic Chronicle of the Norwegian Kings (1030-1157)*. Translated with Introduction and Notes by Theodore M. Andersson and Kari Ellen Gade. *Islandica LI*. Ithaca and London: Cornell University Press, 2000.
- NIS A: Finnur Jónsson, *Den norsk-islandske Skjaldedigtning. A. Tekst efter håndskrifterne*, Første Bind, København: Gyldendal, 1912-15/1967.
- NIS B: Finnur Jónsson: *Den norsk-islandske Skjaldedigtning. B. Rettet Tekst*, Første Bind, København: Gyldendal, 1912-15/1973.
- NN: Kock, Ernst Albin: *Notationes Norrœnæ. Anteckningar till Edda och skaldediktning*, Lunds Universitets Årsskrift. N.F. Avd. I, Bd 19-37, 40. Lund 1923-41, 1944.
- Poole, Russell G., *Viking Poems on War and Peace. A Study in Skaldic Narrative*, Toronto, Buffalo, London: Toronto UP, 1991.